Näringsutskottets betänkande

1980/81:14

över motion om varudeklaration av bl. a. kosmetika

Ärendet

I motion 1979/80:714 av Margit Odelsparr m. fl. (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att bestämmelser om innehållsangivelser utarbetas i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motionärerna tar i motionen upp frågan om obligatorisk varudeklaration för bl. a. kosmetiska preparat och andra kemisk-tekniska medel. En närmare redogörelse för motionen lämnas nedan.

I ärendet har inkommit en skrivelse från Kemisk-tekniska leverantörförbundet (se s. 4).

Motionen

Motionärerna anför att det i vårt land fortfarande saknas generella bestämmelser om att de varor som tillhandahålls i den allmänna handeln skall vara försedda med varudeklaration eller innehållsförteckning. Det finns lagstiftning om hälso- och miljöfarliga varor samt livsmedel. Liknande bestämmelser saknas däremot för en rad andra varor som dagligen används av konsumenter. Detta gäller, framhåller motionärerna, t. ex. kosmetiska och hygieniska artiklar samt rengöringsmedel av olika slag. För att man skall kunna avgöra om det i en vara finns substanser som man t. ex. på grund av allergi vill undvika att komma i beröring med och för att man skall kunna göra relevanta prisjämförelser är det enligt motionärerna nödvändigt att det finns noggrann innehållsangivelse på förpackningarna. Det är väl känt att priserna på produkter med i princip samma innehåll kan variera starkt, säger motionärerna. De menar att frånvaron av innehållsdeklarationer är en påtaglig och onödig brist i konsumentupplysningen. De hänvisar slutligen till att den i motionen aktualiserade frågan har behandlats i riksdagen vid ett flertal tillfällen utan att få en positiv lösning.

Gällande bestämmelser

Lagen (1973:329) om hälso- och miljöfarliga varor innehåller bestämmelser om kontroll av varor som med hänsyn till sina kemiska eller fysikaliskkemiska egenskaper och hantering kan befaras medföra skada på människor eller i miljön. Lagen innehåller dels grundläggande bestämmelser om tillverkning, försäljning, annan hantering och import av hälso- och miljöfarliga varor, dels bemyndigande för regeringen eller myndighet som regeringen

bestämmer att ingripa mot sådana varor. Frågor om hälso- och miljöfarliga varor prövas av produktkontrollnämnden. För den centrala tillsynen svarar statens naturvårdsverk och arbetarskyddsstyrelsen.

Med stöd av 47 § kungörelsen (1973:334, omtryckt 1979:348) om hälso- och miljöfarliga varor har socialstyrelsen utfärdat föreskrifter om förbud mot vissa ämnen i kosmetiskt eller hygieniskt medel. Föreskrifterna har fått formen av en s.k. negativ lista, vilket innebär att vissa ämnen inte får förekomma i dessa produkter eller att halten av ingående substanser maximeras.

Livsmedelslagen (1971:511) och med stöd av denna utfärdade föreskrifter innehåller bestämmelser om bl. a. livsmedels beskaffenhet, hantering, märkning och saluhållande. Statens livsmedelsverk är central myndighet för livsmedelsfrågor.

Enligt en generalklausul i marknadsföringslagen (1975:1418) kan en näringsidkare åläggas att vid marknadsföring av en vara lämna information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt. Ett sådant åläggande kan innehålla att informationen skall lämnas genom märkning på varan eller tillhandahållas i annan form på säljställe, lämnas i annonser eller andra framställningar eller lämnas i viss form till konsument som begär det. Enligt lagen kan också förbud meddelas mot fortsatt försäljning av varor som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom eller är uppenbart otjänliga för sitt huvudsakliga ändamål. Näringsidkare som uppsåtligen använder vilseledande framställning vid marknadsföring kan fällas till ansvar.

Uppgifter i anslutning till motionen

Produktkontrollnämnden har börjat bygga upp ett centralt produktregister med uppgifter om vilka kemiska produkter som finns i landet och vilka ämnen de innehåller. Registret skall också ge information om produkternas användningsområden och om vem som tillverkar, importerar eller byter namn på dem. Avsikten är att registret skall ge underlag för fortsatt planering och prioritering i produktkontrollen och att man bl. a. skall få fram vilka produktgrupper som kan tänkas vara speciellt hälso- och miljöfarliga.

Den första etappen av produktregistrets uppbyggnad genomfördes under år 1979. Därvid anmäldes drygt 100 000 kemiska produkter till registret av ca 500 företag. I en andra etapp byggs registret ut med uppgifter om anmälda produkters sammansättning och om andra förhållanden i fråga om produkterna som är av betydelse från hälso- och miljösynpunkt. På produktkontrollnämndens förslag fastställde regeringen i mars 1979 vissa föreskrifter om den närmare utformningen av ett första steg av den andra etappen. Föreskrifterna innebar att deklarationsplikt i det första steget infördes för ett

begränsat antal produkter, främst s.k. baskemikalier.

Kommittén för översyn av produktkontrollens organisation (Jo 1978:06) har nyligen avgett betänkandet (Ds Jo 1980:4) Ny produktkontrollorganisation, som bl. a. innehåller olika alternativa förslag om hur produktkontrollen kan organiseras i framtiden.

Också *konsumentverket* arbetar med frågor om produktsäkerhet. Av verkets anslagsframställning för budgetåret 1981/82 framgår bl. a. att verkets arbete inom området kemisk-tekniska produkter huvudsakligen är inriktat på att skydda barn för ämnen som kan orsaka skador. Vidare sägs att kriterier kommer att fastställas under verksamhetsåret 1980/81 för hur förpackningar för frätande kemikalier skall utformas för undvikande av olycksfall. Förpackningar för kemisk-tekniska produkter granskas även med avseende på risken för förväxling med livsmedel. Beträffande kosmetiska och hygieniska medel har enligt anslagsframställningen arbetet fortsatt med att fastställa tillförlitliga metoder för allergitestning.

Konsumentverket har i augusti 1979 fått regeringens uppdrag att pröva utformningen av konsumentinformationen på säljstället. Direktiven för utredningsarbetet finns refererade i näringsutskottets betänkande NU 1980/81:13 (s. 4).

I en debattartikel i Kemisk Tidskrift 1980 nr 10 tar medicinalrådet Per Manell och apotekaren Tomas Lönngren, båda vid *socialstyrelsens läkemedelsavdelning*, upp frågan om en utökad kontroll av kosmetiska och hygieniska preparat. De anser att den nuvarande kontrollen är otillräcklig och anför bl. a. att socialstyrelsen inte har resurser att kontrollera om dess föreskrifter om förbud mot vissa substanser i preparaten följs. För att konsumenterna skall tillförsäkras oskadliga produkter på marknaden föreslår artikelförfattarna bl. a. att tillverkare och importörer åläggs att anmäla sina produkter och den fullständiga sammansättningen av dem till socialstyrelsens läkemedelsavdelning. Anmälningsplikten skulle kombineras med ett krav på oskadlighet. Förfarandet kan enligt artikeln också ge underlag för beslut om krav på rimlig innehållsdeklaration och hanteringsanvisningar på förpackningarna. – Liknande synpunkter har framförts i en skrivelse till regeringen.

I ett anförande i samband med Apotekarsocietetens bolagsstämma den 6 oktober 1980 uttalade statsrådet Elisabet Holm att hon, mot bakgrund av läkemedelsavdelningens långa registreringstider och balanser när det gäller läkemedelskontrollen, inte var beredd att lägga uppgiften att kontrollera kosmetika på läkemedelsavdelningen.

Om förhållanden i andra länder kan följande nämnas. I *Förenta staterna* finns krav på innehållsdeklaration av alla kosmetiska preparat utom parfymer. Inom *EG* pågår ett kontinuerligt arbete med att successivt ta fram direktiv för bl. a. vilka substanser som får resp. inte får ingå i kosmetiska produkter och vilka uppgifter som skall finnas på förpackningarna.

Inkommen skrivelse

Kemisk-tekniska leverantörförbundet uppger i sin skrivelse att det år 1979 såldes kosmetik för ca 650 milj. kr. i Sverige. Det anges att ca 80 % av produkterna importeras, nästan alla tillverkade inom EG. Mindre än 3 % direktimporteras från Förenta staterna, och ca 5 % tillverkas i Israel och Spanien. De båda sistnämnda länderna uppges följa EG:s bestämmelser och normer för kosmetik. I skrivelsen sägs också att den svenska kosmetikbranschen är helt beroende av utvecklingen inom EG och redan i dag följer EG:s bestämmelser på området. Svenska särbestämmelser för märkning av produkterna skulle enligt förbundet i praktiken betyda att en stor del av den importerade finkosmetiken skulle försvinna med åtföljande konsekvenser för sysselsättningen. I skrivelsen anförs att alla rykten om att utländska företag skulle dumpa farliga produkter i Sverige helt saknar grund och att sådana rykten, enligt vad förbundet känner till, aldrig har verifierats med exempel.

Tidigare behandling

Näringsutskottet har i olika sammanhang behandlat frågor om varudeklarationssystemet. Vid behandlingen av ett par motionsyrkanden i ämnet år 1975 – vilka avstyrktes av utskottet och avslogs av riksdagen – anförde utskottet (NU 1975/76:14 s. 32) att ett varudeklarationssystem som är anpassat efter konsumenternas informationsbehov är en betydelsefull del av den konsumentpolitiska verksamheten. Utskottet förutsatte att konsumentverket skulle fortsätta arbetet med att förbättra varudeklarationssystemet och att regeringen fortlöpande skulle följa utvecklingen på området.

Flera motioner har gällt frågan om innehållsangivelser på bl. a. kosmetiska och kemisk-tekniska produkter (se NU 1978/79:5).

Vid sin behandling av ett motionsyrkande år 1979 liknande det som framställs i den nu aktuella motionen hänvisade utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande (NU 1979/80:12 s. 16) bl. a. till konsumentverkets i det föregående nämnda uppdrag och produktkontrollnämndens arbete. Utskottet, som avstyrkte motionen, anförde bl. a. att konsumentverkets uppdrag borde kunna leda till ett utbyggt varudeklarationssystem av ett slag som låg i linje med motionsyrkandet. Utskottet uttalade vidare:

Konsumentverkets uppdrag är begränsat till överväganden om konsumentinformation på säljstället. Utskottet vill i det sammanhanget erinra om att produkter ofta är föremål för hantering, förpackning m.m. i tidigare led, sålunda innan de når konsumenterna. I den mån produkterna innehåller skadliga ämnen är det väsentligt att man anlägger en helhetssyn på dessa problem. Konsumentverket skall vid sina överväganden samarbeta med bl. a. andra myndigheter, näringsliv och forskare. Utskottet förutsätter att de samordningsbehov som kan aktualiseras blir uppmärksammade så att man så långt möjligt kan förebygga risker för skador såväl hos konsumenter som hos dem som hanterar produkter i tidigare led.

Utskottet

I motion 1979/80:714 begärs att bestämmelser om innehållsangivelser skall utarbetas så att bl. a. kosmetiska och hygieniska artiklar samt rengöringsmedel blir varudeklarerade.

Såsom anförs i motionen saknas i Sverige generella bestämmelser om att varor som säljs i den allmänna handeln skall vara försedda med varudeklaration eller innehållsförteckning. Kontrollen av hälso- och miljöfarliga varor samt livsmedel finns emellertid reglerad i lag. Som nämnts i det föregående har socialstyrelsen med stöd av kungörelsen (1973:334) om hälso- och miljöfarliga varor utfärdat föreskrifter med förbud mot vissa ämnen i kosmetiskt eller hygieniskt medel. Förbuden riktas dock i huvudsak mot giftiga eller andra vådliga ämnen.

För kosmetiska eller andra kemisk-tekniska produkter som inte innehåller ämnen som kan vara hälso- eller miljöfarliga finns sålunda inte några bestämmelser med krav på kontroll. Av redogörelsen i detta betänkande framgår emellertid att man på skilda håll lägger ned ett betydande arbete på att få fram säkrare och mindre skadliga produkter. I anslutning till uppgiften att Sverige importerar övervägande andelen kosmetiska medel från EG-länderna bör erinras om det arbete som pågår där med direktiv för vilka substanser som inte får ingå i sådana medel. I Sverige arbetar bl. a. konsumentverket med att fastställa tillförlitliga metoder för allergitestning av kosmetiska och hygieniska medel.

Som framgår av redogörelsen har konsumentverket fått i uppdrag att pröva utformningen av konsumentinformationen på säljstället. Utskottet uttalade förra året (NU 1979/80:12) att detta utredningsuppdrag borde kunna leda till ett utbyggt varudeklarationssystem av ett slag som låg i linje med ett motionsyrkande om innehållsangivelser på varor som då var aktuellt.

Enligt utskottets uppfattning bör resultatet av konsumentverkets utredningsarbete avvaktas. Även det produktsäkerhetsarbete som siktar till att minska antalet skadliga substanser har intresse i detta sammanhang. Utskottet fäster också vikt vid det arbete på området som pågår inom EG.

Med det anförda avstyrker utskottet motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1979/80:714.

Stockholm den 20 november 1980

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Hugo Bengtsson (s), Sven Andersson (fp), Margaretha af Ugglas (m), Birgitta Hambraeus (c), Tage Adolfsson (m), Lennart Pettersson (s), Bengt Sjönell (c), Rune Jonsson (s), Karl Björzén (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Ingegärd Oskarsson (c), Sivert Andersson (s), Birgitta Johansson (s) och Christer Eirefelt (fp).